

— збереження державами юрисдикції та контролю на космічними об'єктами, занесені в їхні реєстри;

— обов'язок держав уникати шкідливого забруднення космосу.

Слід зазначити, що не зважаючи на всю ультрасучасність міжнародного космічного права, у складі його принципів є не тільки положення договірних права. Деякі положення носять характер звичаєвого права, зокрема до нього належить принцип свободи наукових досліджень у відкритому космосі. Цей принцип виник у результаті практики, в основі якої вже існувала свобода наукових досліджень у відкритому морі, у міжнародному районі морського дна, в Антарктиці.

Принципи міжнародного космічного права дають можливість, хоч і в порівняно загальних рисах, сформувати правовий режим використання космічного простору. В його основі як принципові специфічні засади лежать:

— свобода дослідження та використання космосу всіма суб'єктами космічного права на основі рівності;

— беззастережне виключення будь-яких національних претензій на будь-які космічні простори та об'єкти;

— заборона використання небесних тіл, і насамперед Місяця, у воєнних цілях;

— всесвітнє розширення міжнародної взаємодії з метою поглиблення людських уявлень про космос в інтересах усього людства.

*Шперун Х.В.*

*Львівський національний університет імені Івана Франка*

## **ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БРЕТТОН-ВУДСЬКОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ**

Бреттон-Вудська валютна система прийшла на зміну Генуезькій, яка остаточно припинила своє функціонування під час Другої світової війни. У цей період, як воюючі, так і нейтральні держави ввели валютні обмеження. Було заморожено офіційний курс, проте інфляція зменшувала реальну вартість кожної з валют. В міжнародних економічних відносинах в цей період валютна складова практично не грала жодної ролі. В наслідок того, європейський ринок розпався, було сповільнено темпи розвитку глобального міждержавного економічного співробітництва, таким чином постала необхідність у однаково універсальному правовому регулюванні міжнародних економічних відносин.

Ще до закінчення Другої світової війни, з квітня 1943 р., розпочалася робота над створенням нової міжнародної валютної системи. Цьому сприяв негативний досвід подолання наслідків Першої світової війни і

пов'язаних з цим криз. Тому, держави бажали убезпечитися від повторення подібного.

Ключовим моментом нового проекту стало автоматичне відхилення ідеї повернення до золотомонетного стандарту. Нова міжнародна валютна система повинна була бути достатньо еластичною для забезпечення економічного росту і бути авторитарною для того, щоб обмежити негативні наслідки економічних криз. Зрештою, було розроблено проект нової міжнародної валютної системи який мав пройти формальне закріплення на міждержавному рівні.

Для офіційного прийняття нової міжнародної валютної системи, як і у попередніх випадках, було вирішено скликати Валютну-фінансову конференцію Об'єднаних Націй. Місцем проведення конференції було обрано м. Бреттон-Вудс у США. Вона розпочала свою роботу 1 липня 1944 р. і тривала протягом трьох тижнів, до 22 липня 1944 р. Всього в роботі Бреттон-Вудської конференції взяли участь представники 44 країн-учасниць антигітлерівської коаліції.

Для більш ефективної роботи конференції, її учасники прийняли рішення проводити як пленарні засідання, так і засідання в окремих комісіях, які були повинні займатися роботою над окремими питаннями. Було створено три комісії, відповідно до завдань та цілей, які ставили перед собою учасники: 1) Комісію по Міжнародному валютному фонду; 2) Комісію по Міжнародному банку реконструкції та розвитку; Комісію з питань міжнародної фінансової співпраці.

За результатами роботи конференції було створено нову міжнародну валютну систему та визначено її основні принципи. Рішення були оформлені у трьох міжнародних договорах, які було прийнято за підсумками роботи конференції і підписано 22 липня 1944 р. Цими договорами стали:

- Статті угоди Міжнародного валютного фонду (Статут МВФ);
- Статті угоди Міжнародного банку реконструкції та розвитку (Статут МБРР);

- Угода про принципи формування валютних обмінних курсів.

Всі держави, які брали участь в роботі конференції, приєдналися до даних договорів. Винятком став лише СРСР, який відмовився підписувати Статуту МВФ та МБРР.

Таким чином, Бреттон-Вудські угоди, з одного боку, є продовженням процесу пошуку форм правового регулювання кредитно-фінансових і валютних відносин, з іншого боку — початком нового етапу створення механізму міжнародно-правового регулювання в цих пов'язаних між собою сферах.

Саме інституційний механізм, який був створений Бреттон-Вудською системою, став однією з тих ключових моментів, які забезпечували її стабільність. Створення міжнародної організації для спостереження за функціонуванням світової валютної системи, для взаємного співробітництва і покриття дефіциту платіжного балансу стало достатньо рішучим кроком.

Таким чином саме створення МВФ і МБРР стало основною новелою даної системи. Цей факт знаменний тим, що вперше в історії було створено органи

міжнародного валютного регулювання. Їх головною метою стали підтримка міжнародної валютної системи, контроль за дотримання державами-членами її основних принципів та забезпечення валютного співробітництва країн.

Крім того, ключовим для даної валютної системи стало збереження золотого девізного стандарту, який був заснований на прив'язці до золота двох валют — долара США та фунту стерлінгів. Також, зберігалися золоті паритети валют, а золото продовжувало використовуватися як міжнародний платіжний засіб та резерв. Важливим елементом даної системи є введення взаємної оборотності валют. Також, передбачалося повне скасування існуючих валютних обмежень і мораторій на введення нових без згоди МВФ. Вищеназвані угоди встановлювали режим фіксованих валютних паритетів і курсів. Відтепер, курс валют міг відхилятися від паритету в межах коридору, який складав  $\pm 0,75\%$ . Для того, щоб коливання курсів валют відбувалося у відповідних межах, центральні банки були зобов'язані проводити валютну інтервенцію в доларах. Також ставилися вимоги і до окремих аспектів внутрішньої валютної політики — так, девальвація грошових одиниць більше ніж на 10% допускалася виключно з дозволу МВФ.

Однак, дана система мала ряд недоліків. Досить часто, жорсткі механізми регулювання покладені в основу Бреттон-Вудської валютної системи (зокрема-необхідність погодження валютної політики із МВФ), не дозволяли оперативно приймати адекватні заходи на національному рівні. Тому у зв'язку з стрибками курсів, виникли так звані «курсові перекоси» — невідповідність офіційного курсу валюти його ринковій вартості. Також, у деяких країнах виникла «множинність валютних курсів» — диференціація курсових співвідношень валют по видах операцій, товарним групам і регіонам. Ці фактори негативно впливали на конкурентоспроможність економік окремих держав і створювали умови для валютних спекуляцій. МВФ за таких умов виявився неспроможним справитися із проблемами міжнародної валютної системи.

Стабільність Бреттон-Вудської валютної системи була підірвана низкою криз у 1960-х р. Зміна співвідношення сил в світовій економіці та економічне вирівнювання країн Західної Європи і Японії з США в економічному плані не відповідало принципу домінування долара закладеного в основу цієї системи. Стало очевидним, що назріває глибока валютна криза. Вона вибухнула у 1967 р., коли уряд Великобританії провів суттєву девальвацію фунта. Після цього більшість держав змушені були піти на аналогічні заходи, що у підсумку призвело до занепаду даної системи. Як наслідок, 15 серпня 1971 р. Президент США оголосив про припинення обміну доларів США на золото. Після цього, де-факто Бреттон-Вудська система припинила своє функціонування.

Отже, Бреттон-Вудська валютна система була першою із сучасних валютних систем. Принципи, які були закладені в її основу в значній мірі функціонують і сьогодні. До таких, слід віднести те, що вона на відміну від попередніх систем була заснована на міжнародних договорах, а також передбачала створення спеціального міжнародного органу — МВФ.